

INSTITUȚII, ELITE, ISTORIE LOCALĂ

INSTITUȚII COOPERATISTE DOLJENE. OBȘTILE DE ARENDARE ♦

Georgeta GHIONEA¹

Abstract: Until the end of the 20th century, the emerging of the leasing cooperatives was sporadic. The peasants moved to these structures, on a wider scale, once with the increasing in number of the popular banks, the centres of the entire cooperative movement from Romania. Only in 1903, when in the Old Kingdom 700 credit cooperatives were functioning, there were also created 8 leasing cooperatives. Until the agrarian reform from 1921, the leasing cooperatives offered the peasants the possibility to work wider stripes of land, in better conditions. After 1921, they started to narrow in number, remaining very few, due to the changing in the structure of the landed property, in favour of the small properties.

Keywords: The 20th century, Dolj, cooperatives, leasing cooperatives.

Problema împrumutării țăranilor a reprezentat o permanentă preocupare a oamenilor politici din ultimele decenii ale secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea. Reducerea lotului de pământ, primit prin reforma agrară din anul 1864, învoielile agricole împovărătoare, arendarea pământurilor la prețuri ridicate, toate acestea au determinat o permanentă stare de conflict între țărani și proprietarii de pământ sau arendași.

În vederea rezolvării chestiunii țăărănești, mai ales după evenimentele din primăvara anului 1907, au fost adoptate o serie de măsuri, menite să atenueze problema agrară din România. Astfel, în anul 1908, a fost elaborată o nouă lege a învoielilor agricole, care interzicea „dijma la tarla și rușfeturile”, admițând numai

♦ Articolul de față face parte din proiectul de cercetare nr. V/4 – *Instituții economice clericale. Băncile clerului în sud-vestul României (sec. XIX-XX)*, din cadrul programului *Biserica și societate în sud-vestul României (secolele XIV-XX)*.

¹ Cercet. șt. III, dr., Institutul de Cercetări Socio-Umane „C. S. Nicolăescu-Plopșor”, Craiova al Academiei Române. E-mail: getaghionea@yahoo.com

arenda în bani și dijma în produse². Dispozițiile aceleiași legi impuneau minimum de salariu pentru munca prestată de muncitorul agricol, maximum de arendă pentru țărani învoiți și stabileau posibilitatea de constituire a izlazurilor comunale, prin vânzarea de bunăvoie de către proprietari a unor terenuri din proprietățile lor. La 4/17 aprilie 1908, a fost adoptată legea prin care a fost înființată Casa Rurală, societate bancară, care urma să cumpere moșiile proprietarilor scoase la vânzare, să le parceleze și, ulterior, să le vândă țăranilor în loturi de câte 5 ha³. Dacă urmărim bilanțul acestei instituții în preajma Primului Război Mondial, observăm că rezultatele au fost mai mult decât modeste. Societatea a achiziționat doar 127.263 de ha de pământ și le-a vândut țăranilor 19.589 de ha⁴. În aceste condiții, țăranul a continuat să resimtă nevoia acută de pământ. Drept exemplu avem situația comunei Filiași, din județul Dolj, unde în preajma împrumutării din anul 1921, din 540 de țărani, numai 192 posedau suprafețe de pământ, cu întindere între 0,25 – 2 ha. La aceeași dată, în comuna Lipov, din același județ, 750 de familii dispuneau de 1.600 de ha, fiind nevoite să ia în arendă alte 1.400 de ha⁵. Cel mai important mijloc de satisfacere a nevoii acute de pământ a țăranilor, până la reforma agrară din anul 1921, a rămas *obștea de arendare*⁶.

Obligativitatea elaborării unui statut al obștilor de arendare a fost legiferată prin legea referitoare la constituirea și controlul societăților cooperative sătești de producție și consumație din anul 1905. Prin această lege se conferea personalitate juridică asociațiilor înființate în scopul arendării și cumpărării pământului. Modul de constituire al unei obști și obligațiile precise privind cultivarea terenurilor, precum și modalitățile de supraveghere și control de către stat asupra acestor

² Legea învoielilor agricole prevedea o serie de dispoziții ca: a) limitarea dreptului de arendare la 20 de ha; b) retribuirea muncitorilor agricoli numai în bani și, deci, interzicerea sistemului de plăți în natură sau în fise, practicat până atunci; c) interzicerea plocoanelor și a tuturor celor cunoscute sub denumirea de rușfături; d) durata contractelor pentru cei ce se angajau a efectua munci la un an; e) valabilitatea numai a contractelor scrise; f) fixarea prețurilor regionale maxime pentru arendă, dijma și pășune pentru țăranii învoiți și minime de plată în bani pentru țăranii învoiți să lucreze moșiile cu inventarul lor și pentru muncitorii agricoli; g) constituirea izlazurilor comunale prin vânzarea de bunăvoie între proprietari și comună, în M. Iosa, *Legislația agrară din perioada 1907-1912 și aplicarea ei*, în: „Revista de istorie”, nr. 2/1966, București, Editura Academiei Române, p. 309; Matei Ionescu, *Însemnătatea și urmările răscoalei din 1907*, în: „Revista de istorie”, Anul X, nr. 2/1957, București, Editura Academiei Române, p. 8.

³ Dumitru Șandru, *Creditul agricol în România 1918-1944*, București, Editura Academiei Române, 1985, p. 14.

⁴ Matei Ionescu, *art. cit.*, în *loc. cit.*, p. 12.

⁵ Al. Anghel, *Răscoala țăranilor din 1907 în fostul județ Dolj*, în: „Revista de istorie”, Anul X, nr. 2/1957, București, Editura Academiei Române, p. 61.

⁶ Gheorghe Cristea, *Evoluția obștilor sătești de arendare între 1907-1916*, în: „Revista de istorie”, nr. 7/1984, pp. 226-240; Paul-Emanoil Barbu, *Obștile de arendare*, în: „Arhivele Olteniei”, serie nouă, nr. 10/1995, București, Editura Academiei Române, pp. 49-64; Paul-Emanoil Barbu, Nicu Marinescu, *Agricultura României în perioada 1864-1918*, Craiova, Editura Spirit Românesc, 1996, p. 144.

asociații au fost legiferate în anul 1908⁷. Un moment important în evoluția obștilor de arendare l-a constituit promulgarea legii din aprilie 1909, ale cărei dispoziții acordau asociațiilor, legal constituite, dreptul de a arenda proprietățile statului și ale instituțiilor publice. Această formă de arendare, direct către obște, a dus la eliminarea arendașului intermediar, care, înainte de anul 1907, a fost principalul preferat la arendarea moșiilor statului, bisericii și a diferitelor instituții. După anul 1910, obștile de arendare au primit reglementarea juridică corespunzătoare, căpătând forma unor asociații cooperative. Ele au fost puse sub îndrumarea și controlul Casei Centrale a Băncilor Populare și Cooperativelor Sătești, din partea căreia au primit sprijinul financiar și moral necesar⁸.

Măsurile luate în intervalul 1907-1912 „au limitat – afirma I. Scurtu – într-o măsură abuzurile moșierilor și arendașilor, precum și exploatarea crâncenă la care era supusă până atunci țărâtimea”⁹ și au dat avânt dezvoltării obștilor pentru cumpărarea ori arendarea de moșii, obști care în țara noastră apăruseră sporadic la sfârșitul secolului al XIX-lea¹⁰. Menite să aducă o însănătoșire a vieții economice în mediul rural, obștile de arendare au fost înființate cu sprijinul băncilor populare, care uneori, au mijlocit încheierea contractelor dintre asociație și proprietarul pământului. În cadrul mișcării cooperatiste românești, din punctul de vedere al importanței lor, obștile au ocupat locul al doilea după cooperativele de credit. Astfel, din studiile referitoare la evoluția băncilor populare aflăm faptul că de la 700 de cooperative de credit, înregistrate în anul 1902, s-a ajuns la 3.000, în anul 1918, iar în ceea ce privește obștile de arendare, deși numărul acestora a înregistrat o dinamică ascendentă, de la 8 asociații, câte erau în anul 1903 și 550 în anul 1912, s-a ajuns la 496, în anul 1918.

După Primul Război Mondial, măsurile care au îndemnat la constituirea obștilor de arendare au fost întâmpinate, uneori, cu ostilitate. Nemulțumirile au fost determinate de faptul că în statutul de organizare al obștilor erau prevederi care dezavantajau cea mai mare parte a țărânimii. Astfel, art. 4 al statutului prevedea ca membrii societari să fie „posesori de instrumente și vite de muncă”, ceea ce excludea un număr mare de țărani săraci, iar în art. 33 al aceluiași statut, se preciza că „membrii obștilor nu puteau ridica recoltele decât după achitarea integrală a arenzilor stabilite prin lege”¹¹. În județul Dolj, în comuna Sadova, la începutul anului 1919, țărâanii considerau că „înființarea obștiilor de către stat sunt numai înșelătorii ca să nu se agite populația”, iar în comuna Segarcea, țărâanii au refuzat

⁷ *Revista economică, Mișcarea cooperatistă în România*, Anul XII, nr. 41/9 octombrie 1910, pp. 384-385.

⁸ Paul-Emanoil Barbu, Nicu Marinescu, *op. cit.*, pp. 146-147.

⁹ I. Scurtu, *Contribuții privind mișcarea țărănească din România în perioada 1907-1914*, în: „*Revista de istorie*”, nr. 3/1968, București, Editura Academiei Române, p. 501.

¹⁰ C. Filipescu, *Obștea, satul și noul regim agrar*, București, 1943, p. 9; Paul-Emanoil Barbu, Nicu Marinescu, *op. cit.*, p. 144.

¹¹ Tr. Lungu, M. Rusenescu, *Acțiuni de luptă ale țărânimii din România între 1917-1921*, în „*Revista de istorie*”, Anul XIV, nr. 2/1961, București, Editura Academiei Române, p. 307.

„să muncească în obști și au cerut să li se distribuie pământul în loturi individuale”¹². Împotriva autorităților s-au ridicat și locuitorii din comunele Braloștița și Gogoși-Brabova, care au împiedicat, la începutul anului 1919, distribuirea loturilor în obști dearendare¹³. După reforma agrară din anul 1921, rolul acestor instituții a devenit nesemnificativ în economia noastră agrară, fiind agreată împrumărirea individuală a țăranilor.

Asupra numărului obștilor dearendare, înregistrate în statisticile oficiale ale vremii, se cuvin a fi făcute câteva precizări. Datele referitoare la evoluția acestora prezintă puncte de vedere exclusiv oficiale și se referă doar la instituțiile care și-au încheiat bilanțul anual. Deși obligate să-și publice în presa vremii situația financiară, instituțiile cooperatiste mici nu au trimis periodic situația bilanțieră, determinând inevitabile fluctuații în ceea ce privește numărul lor. Astfel, în *Anuarul băncilor populare și cooperativelor sătești pe anul 1907* au fost amintite 103 obști dearendare, cu 11.118 societari și 73.344 de ha luate înarendă¹⁴, într-o statistică realizată de I. Mircescu sunt amintite 127 de obști dearendare, cu 8.256 de membri și 79.000 de ha arendate¹⁵, iar A. C. Galan și M. Iosa menționează, pentru același an, numai 65 de obști dearendare cu 6.023 de membri și 42.500 de ha arendate¹⁶. Diferențe am observat și în bilanțul încheiat la 31 decembrie 1929. Astfel, în Anuarul statistic al României au fost amintite, pentru Vechiul Regat, 143 de obști dearendare¹⁷, iar într-o statistică înregistrată la Camera de Comerț și de Industrie Craiova sunt menționate numai 133¹⁸.

Evoluția obștilor dearendare, din județul Dolj s-a înscris în condițiile sistemului economic și legislativ, specific intervalului 1907-1921. Pentru intervalul 1907-1911 am considerat elocvente următoarele date statistice¹⁹:

Tabel 1

Nr. crt.	Anul	Numărul obștilor înființate	Ha arendate	Arenda anuală/lei
1.	1907	1	372	17.000
2.	1908	2	9.080	50.326
3.	1909	7	1.938	90.505
4.	1910	3	1.303	55.974
5.	1911	1	4.539	280.212

¹² *Ibidem*.

¹³ *Ibidem*, p. 308.

¹⁴ *Anuarul băncilor populare și cooperativelor sătești pe anul 1907*, București, 1908, pp. 268-280; Matei Ionescu, *art. cit.*, în: *loc. cit.*, p. 12.

¹⁵ I. Mircescu, *Obștile sătești pentru arendări de moșii*, Ploiești, 1909, p. 19; Paul-Emanoil Barbu, Nicu Marinescu, *op. cit.*, p. 151.

¹⁶ A. C. Galan, *Însemnătatea obștilor dearendare în istoria noastră agrară*, București, 1914, p. 13; M. Iosa, *art. cit.*, în: *loc. cit.*, p. 316.

¹⁷ *Anuarul statistic al României pe anul 1930*, București, 1932, pp. 126-139.

¹⁸ Serviciul Județean al Arhivelor Naționale Dolj, fond Camera de Comerț și Industrie Craiova, dosar 59/1931, f. 5-6 (în continuare se va cita: S.J.A.N. Dolj).

¹⁹ *Anuarul statistic al României pe anul 1912*, București, 1912, pp. 242-244.

Prin urmare, dacă în anul 1907, în județ funcționa o singură obște de arendare, în anul 1911, ele erau în număr de 14, cu 17.232 de ha în folosință și cu o arendă anuală de 494.017 lei. În timpul Primului Război Mondial, o parte dintre obștile de arendare și-au întrerupt activitatea, reușind să se reorganizeze după anul 1918. La 31 decembrie 1922, Anuarul statistic al României a înregistrat, pentru județul Dolj, numai 6 obști de arendare, cu 656 de membri și 1.591 de ha arendate²⁰. Într-o statistică din anul 1926, realizată de același Anuar statistic al României, erau înregistrate, în județ, 3 obști de arendare, cu 650 de membri și 729 de ha în folosință²¹, în timp ce pentru același an, la Casa Centrală a Împroprietăririi, au fost înregistrate 46 de obști de arendare²². În acest caz, avem în vedere și obștile ocazionale de arendare a pământului, care prin natura lor s-au întemeiat pentru o scurtă perioadă de timp, fără a rămâne ca prezențe economice stabile, caz în care nu au fost consemnate de statisticile vremii. Totodată, luăm în considerare și posibilitatea unor erori în ceea ce privește transmiterea numărului acestor instituții.

Lipsa surselor informative face destul de grea reconstituirea evoluției tuturor obștilor de arendare din județul Dolj. În condițiile date, am încercat ca, pe baza informațiilor sporadice existente în arhivă și în anuarele statistice, să realizăm o scurtă prezentare a celor mai importante societăți din județ²³:

Tabel 2

Nr. crt.	Numele obștii	Comuna	Satul	Data înființării	Numărul inițial membri	Suprafața	Termenul de arendare
1.	Grindeni ²⁴	Grindeni	Grindeni	1906	17	200 ha	1906-1916
2.	Plugarul ²⁵	Șopot	–	1907	64	372 ha	1908-1913
3.	Estera Djuvara ²⁶	Afumați	Afumați	23 aprilie 1908	86	366ha	1091-1924
4.	Calafat ²⁷	Calafat	Calafat	1908	15	80 ha	1909-1910
5.	Glasul Poporului ²⁸	Cârna	–	1908	208	9.000 ha	1909-1919

²⁰ Anuarul statistic al României pe anul 1922, București, 1923, p. 110.

²¹ Anuarul statistic al României pe anul 1926, București, 1927, p. 86.

²² S.J.A.N. Dolj, fond Casa Centrală a Împroprietăririi, dosar 1/1927, f. 12.

²³ *Ibidem*, dosar 7/1923, f. 29.

²⁴ Obștea de arendare „Grindeni” a luat în arendă moșia Zavalul, proprietate a Statului. Obștea a fost înființată cu un capital social subscris de 3.620 de lei.

²⁵ Obștea de arendare „Plugarul” a fost înființată cu un capital social subscris de 8.674 de lei și a avut în arendă moșia Bascov, proprietatea Casei Școalelor, pe care au fost învoiți 86 de cultivatori.

²⁶ Obștea de arendare „Estera Djuvara” a fost înființată cu un capital social subscris de 22.020 de lei și un fond de rezervă de 1.006 lei. Moșia Afumați, arendată de obște, a fost proprietatea Esterei Djuvara și pe ea au fost învoiți 138 de cultivatori.

²⁷ Obștea de arendare „Calafat” a fost înființată de către 15 membri societari, care au luat în arendă moșia Câmpul, proprietate a Ministerului de Război. Pe moșie au fost învoiți 15 cultivatori.

²⁸ Obștea „Glasul Poporului” a arendat moșia Cârna-Măceș, proprietate a Statului. Aici au fost învoiți 305 cultivatori. Capitalul social subscris a fost de 20.000 de lei.

(Tabel 2 – continuare)

6.	Al. D. Cernătescu ²⁹	Cernătești	Cernătești	1909	43	200 ha	1909-1914
7.	Mărăcinele	Tencănau	Mârza	1910	–	–	1910-1920
8.	Izvorul Țăranului	Mischii	–	1911	–	–	–
9.	Maglavit	Maglavit	Maglavit	12 august 1911	798	4.539 ha	1912-1923
10.	Pielești	Pielești	–	1912	–	–	–
11.	Isvoru	Florești	Florești	23 aprilie 1914	127	286 ha	1918-1924
1	Desrobirea Săteanului	Florești	Florești	23 aprilie 1914	67	147 ha	1917-1924
13.	Plugarul	Rojiștea	–	1916	–	–	1917-1922
14.	Albina	Bratovoiești	Bratovăești	23 aprilie 1914	76	54 ha	1919-1925
15.	Ișalnița	Ișalnița	Ișalnița	1 aprilie 1921	729	792 ha	1922-1923
16.	Avântul	Cernele	Atârnați	1 aprilie 1921	293	355 ha	1922-1923

Activitatea acestor obști de arendare s-a bazat pe o serie de principii, a căror sumară trecere în revistă prezintă interes și în etapa actuală. Obștile de arendare au dispus de mijloace financiare necesare practicării unei agriculturi rentabile, formate din mijloace financiare proprii (capitalul social subscris și vărsat și fondul de rezervă) și mijloace financiare străine (împrumuturile contractate de la Casa Centrală a Băncilor Populare sau direct de la băncile populare). Raza lor de activitate a fost în comuna ai cărei locuitori lucrau pe proprietatea arendată, răspunderea socială era solidară și nelimitată, funcțiile și atribuțiile obștii erau multiple (distribuirea de pământ, aprovizionarea, folosința în comun a mașinilor agricole, vânzarea în comun a produselor etc.), iar acolo unde moșia era mai mare de 500 de ha și obștea dispunea de mijloace financiare, asociații trebuiau să practice o agricultură rațională, pe baza unui program întocmit de un agronom, *specialistul* care organiza exploatarea moșiei luate în arendă³⁰. În general, suprafața de pământ arendată a depins de puterea economică și de forța de muncă de care a dispus fiecare obște în parte. Din totalul celor 16 obști care au funcționat până la 1925, în județul Dolj, 2 au ținut în arendă moșii de peste 1.000 de ha. Cea mai mare obște de arendare, „Glasul Poporului”, a avut 305 cultivatori și a exploatat un domeniu al statului (moșia Cârna-Măceș) de 9.000 de ha³¹. Locul secund a fost ocupat de obștea „Maglavit”, care a exploatat moșia Epitropiei Madona Dudu, cu o suprafață de 4.539 de ha.

²⁹ Obștea „Al. D. Cernătescu” a luat în folosință moșia Cernătești, proprietatea lui Al. D. Cernătescu. Obștea a fost înființată cu un capital social subscris de 7.030 de lei.

³⁰ S.J.A.N. Dolj, fond Epitropia Madona Dudu, dosar 35/1914, f. 28, f. 73; Mihai Șerban, *Problemele noastre social-agrară*, București, 1914, p. 47.

³¹ *Anuarul băncilor populare și cooperativelor sătești din România pe anul 1909*, București, 1911, p. 348.

În ceea ce privește suprafața medie luată în arendă, care i-a revenit unui societar, aceasta s-a modificat de la an la an, cunoscând uşoare creşteri, dar și scăderi. Conform dispozițiilor legale, fiecare asociat putea folosi din moșie maximum 10 ha de teren de cultură. Dacă luăm în considerare datele oferite de Anuarul statistic al României, în anul 1913, în județul Dolj, suprafața medie lucrată de un obștean era de 4,30 de ha³².

Țăranul cultiva singur lotul primit, cu mijloacele proprii, după un plan de exploatare stabilit de obște. Moșia era însămânțată în lanuri compacte, cu aceeași plantă de cultură, sămânța folosită urmând să fie achiziționată de la fermele de stat sau de la cultivatori renumiți. Lucrările agricole, executate pe parcursul anului, se efectuau separat, pe lotul său, de fiecare obștean, cu mașinile și uneltele închiriate sau cumpărate de obște.

O obște de arendare cu rezultate apreciable în activitatea sa a fost obștea „Mărăcinele”, înființată în anul 1910, cu scopul arendării moșiei Mărăcinele (comuna Tencănuș, satul Mârza, plasa Vela), proprietate a Epitropiei Madona Dudu³³. Din contractul de arendare, încheiat cu sătenii, în anul 1910, aflăm că învoielile erau următoarele:

Pe pământurile bune, dijma la porumb era de una și una cu sămânța țăranului și cu următoarele munci: ogor arat, grăpat, târșit, sămânțat, cules, curățat de foi, cărat la pățul, iar dijma la grâu era de una și una cu următoarele munci: arat, semănat, grăpat, secerat, cărat la mașină³⁴.

La 15 mai 1915, pe moșie se aflau următoarele semănături: 672 de pogoane cu grâu, 636 de pogoane cu porumb, 18 pogoane cu ovăz, toate în stare bună³⁵. La aceeași dată, moșia dispunea de 5 mașini agricole³⁶. Administrarea ei era realizată de către Andrei Ionescu, brigadier la Ocolul Mărăcinele, și I. Ștefănescu Gogu³⁷.

Obștea „Maglavit”, din comuna cu același nume, a fost înființată la 12 august 1911, iar actul constitutiv a fost semnat de către 798 de persoane din comună³⁸. La 23 aprilie 1912, obștea „Maglavit” a luat în arendă, pe o perioadă de cinci ani, moșia Maglavit, proprietate a Epitropiei Madona Dudu, din Craiova³⁹. Conform

³² *Anuarul statistic al României pe anul 1915*, București, 1916, p. 116.

³³ S.J.A.N. Dolj, fond Epitropia Madona Dudu, dosar 38/1915, f. 1.

³⁴ S.J.A.N. Dolj, fond Inspectoratul Agricol Dolj, dosar 115/1914, f. 3-4.

³⁵ S.J.A.N. Dolj, fond Epitropia Madona Dudu, dosar 38/1915, f. 1, f. 43.

³⁶ *Ibidem*, dosar 35/1914, f. 105.

³⁷ *Ibidem*, f. 28, 73.

³⁸ În anul 1912, obștea „Maglavit” avea 812 membri (523 din Maglavit, 221 din Hunia și 70 din Golenți), în anul 1913 numărul acestora a crescut la 820 (531 din Maglavit, 219 din Hunia, 70 din Golenți), pentru ca la 1916 societatea să aibă 1.311 membri (814 din Maglavit, 389 din Hunia și 108 din Golenți), în S.J.A.N. Dolj, fond Epitropia Madona Dudu, dosar 49/1915, f. 3-4.

³⁹ Primele informații despre arendarea moșiei Maglavit datează din anul 1833, când aceasta a fost arendată pe o perioadă de 5 ani lui Ion Solomon, cu 425 de galbeni împărțești pe an. Despre un nou contract de arendare aflăm la 23 aprilie 1858. Conform acestuia, arendașul avea obligația de a

contractului încheiat, din obște nu puteau face parte cârciumarii, comercianții, meseriașii, servitorii și proprietarii de pământ rural cu mai mult de 6 hectare. Lotul moșiei a fost repartizat jumătate pentru cultura de grâu și jumătate pentru porumb, iar „dacă se mai vede puțină cânepă, puțină lucernă și alt ceva aceasta o face săteanul în bucata lui de pământ din delimitare”⁴⁰. În intervalul 1912-1917, obștea a luat inițiativa de a introduce culturi noi, dintre care amintim pe cele de mazăre, sfeclă de nutreț, floarea soarelui, cultura de cânepă și in⁴¹, iar pe viitor își lua angajamentul de a aduce și alte îmbunătățiri, prin introducerea în cultură „a plantelor chemate de a menține și spori fertilitatea solului”⁴². În același interval, sub îndrumarea președintelui obștii, I. M. Ștefănescu, și a agronomului P. Bogdan, s-a luat inițiativa construirii pe moșie a 8 fântâni din ciment.

În anul 1916, a fost înființată obștea de arendare „Plugarul”, cu scopul arendării moșiei Bouveni Rojiștea, proprietate a Epitropiei Madona Dudu⁴³. Epitropia a fost de acord să arendeze moșia pe o perioadă de cinci ani. Condiția de bază a fost ca în obște să intre locuitorii de pe moșie, cei din comuna Rojiștea și cătunul Bouveni⁴⁴. Conform contractului de arendare, moșia urma să fie cultivată trei părți cu grâu și porumb, iar a patra parte cu mazăre, cartofi, orz, ovăz și rapiță în proporții egale. La finele anului 1916, obștea a fost desființată pe motiv că nu era legal constituită din lipsă de capital, iar Epitropia a dispus ca moșia să fie lucrată în tovărășie cu locuitorii, cu respectarea legii învoielilor agricole⁴⁵.

Nu puține au fost situațiile în care s-au iscat divergențe între sătenii din obște și proprietar. În anul 1912, membrii obștei satului Gabru, din comuna Terpezița, se plâneau că pe lângă munca la tarla proprietarul le-a impus și obligații suplimentare. Astfel, arendașul Constantinescu era acuzat că a promis fiecărui cap de familie de la 1 la 3 pogoane în condițiile legii, dar să-i facă următoarele munci:

construi, cu propriile resurse materiale, diferite clădiri pe moșia Maglavit, precum și o biserică mare de zid. Pentru construcțiile care trebuiau realizate, prelucrarea cărămizii urma să fie realizată cu locuitorii de pe moșie, în timp ce arendașului îi revenea dreptul de a plăti materialele și meșterii. Prețul de arendare al moșiei se ridica la valoarea de 10.055 de galbeni pe an. Chiar dacă prețul de arendare a fost prevăzut în bani, el a fost convertit în produse sau muncă. Astfel, contravaloarea sumei de 10.055 de galbeni urma să fie plătită *cu pește și icre*, produse care erau folosite pentru serbarea patronajului bisericii. Arendașul Ioniță Feraru trebuia: „Să dea Epitropiei pă tot anul câte o sută oca de pește proaspăt de Dunăre, Morun și Nistreu, precum și câte patru zeci de oca de icre proaspete de acest fel de pește, pă care să le predea la Craiova jumătate la Blagoveștenii și jumătate la hramul bisericii”. Același contract prevedea ca șase dintre locuitorii de pe moșie să fie întrebuințați la sădirea de plute pentru oprirea întinderii nisipului. Cei șase locuitori urmau să fie scutiți de toate dările proprietărești. Țăranii de pe moșia Maglavit au făcut numeroase cereri, înainte de anul 1907, să li se vândă teren arabil și izlazuri din fondul funciar al Epitropiei Madona Dudu. Au fost mereu amânați cu promisiuni.

⁴⁰ S.J.A.N. Dolj, fond Epitropia Madona Dudu, dosar 49/1915, f. 11.

⁴¹ *Ibidem*, f. 44.

⁴² *Ibidem*, f. 2.

⁴³ *Ibidem*, dosar 43/1916, f. 2.

⁴⁴ *Ibidem*, f. 12.

⁴⁵ *Ibidem*, f. 46.

2 zile la prășit, un pogon cu rapiță secerat și lăsat pe loc, 2 zile cu mâinile, 2 zile cu carul și cu boii la treierat de rapiță, 2 zile cu mâinile la mașinile domniei-sale la seceratul grâului, 2 pogoane secerate de om, 1 pogon cărat, altul lăsat pe loc, 2 zile cu carul la căratul grâului, 2 zile cu mâinile, 1 pogon de proumb cules și băgat în pățul și dreaptă plată le dă cocenii la terminarea porumbului; 2 zile cu boii la semănat sau la cultivare; iar dacă nu acceptau condițiile, țărani trebuiau să-i plătescă cu bani îndoii⁴⁶.

În acest caz, țărani au apelat la autorități pentru a se ține seama de învoielile agricole.

Nemulțumiri s-au iscat și între țărani de pe moșia Maglavit și proprietară. Astfel, din documente de arhivă aflăm faptul că la 15 iulie 1916, Epitropia Madona Dudu a solicitat obștei Maglavit, pe lângă arenda anuală, ca în termen de 5 ani pădurea de pe moșie să fie împrejmuțată cu șanț, pentru a se evita furtul din bunurile proprietății și distrugerile provocate de vite⁴⁷. Costul de realizare al șanțului se ridica la valoarea de 50.000 de lei, sumă pe care obștea nu o avea⁴⁸. Neînțelegeri contractuale au apărut între membrii obștei Maglavit și proprietar și în anul 1917. Cum termenul de arendare al moșiei Maglavit expira la 23 aprilie 1917, membrii acesteia i-au solicitat Epitropiei o rearendare pe o perioadă de 10 ani. Obștea se oferea să acorde proprietarei același preț pe care îl plătise și la vechiul contract, de 67 de lei/ha *pentru terenul din deal* și de 44 de lei/ha *pentru terenul din vale*. Condițiile pe care le-a pus proprietara au fost cu totul altele. Astfel, termenul de arendare a rămas tot de 5 ani (23 aprilie 1917 – 23 aprilie 1922), arenda stipulată era de 360.397 de lei pe an și urma să fie plătită de obște în două rate: jumătate la 1 aprilie și jumătate la 1 octombrie. Locuitorii din obște nu puteau lucra mai mult de 5 ha. Proprietara arenda 4.539 de ha și 7.736 de m², dintre care: 3.619 ha și 4.292 de m², teren arabil în deal calitatea I, a 85 de lei/ha; 663 de ha și 3.200 de m² locuri în vale calitatea a II-a, a 58 de lei/ha; 13 ha și 2.415 m² rezervele proprietății în delimitare, teren calitatea I, a 85 de lei/ha. Rămâneau în proprietatea Bisericii: locul fostei cârciumi în suprafață de 13 ha; 2.406 m² teren pentru grădină a 200 de lei/ha; 230 de ha și 5.423 de m² în trei bălți, estimate la 7.000 de lei arendă anuală⁴⁹. Din partea bisericii, contractul a fost negociat de C. M. Ciocazan și Ștefan M. Constantinescu, epitropi ai așezământului Madona Dudu din Craiova, iar din partea obștii de N. Tomescu, Florea Fl. Ignat și Niculae Iordăchescu⁵⁰. Contractul i-a nemulțumit reprezentanții obștei, care au invocat necesitatea respectării prevederilor legii din anul 1909, pe cele ale vechiului contract de arendare precum

⁴⁶ *Idem*, fond Prefectura Dolj, dosar 30/1913, f.n.

⁴⁷ În intervalul 1 ianuarie 1908 – 1 ianuarie 1912, au fost 336 de procese din această cauză, iar în intervalul 1912-1916 – 499 de procese din cauza pădurii distruse de vitele localnicilor, în: S.J.A.N. Dolj, fond Epitropia Madona Dudu, dosar 49/1915, f. 89.

⁴⁸ *Ibidem*, dosar 2/1916, f. 91.

⁴⁹ *Ibidem*, dosar 49/1915, f. 20.

⁵⁰ *Ibidem*, f. 20.

și prețurile de arendare impuse de comisia regională. Aceștia au apelat la ajutorul organelor de stat, mai ales pentru a-i determina pe proprietari să țină cont de învoielile agricole. Epitropia s-a apărat, invocând faptul că moșia este proprietatea unui institut cu caracter privat.

În perioada interbelică, controlul legal asupra tuturor societăților cooperative a fost exercitat de către Uniunea de cooperative Oltenia. În bilanțul anului 1929, comitetul de control al uniunii a ținut 13 ședințe, în care a rezolvat nu mai puțin de 241 de cazuri de abuzuri, majoritatea în cadrul obștilor de arendare⁵¹. Cooperativele de arendare și cumpărare de terenuri și-au pierdut din importanță după anul 1921, când accentul s-a pus pe dezvoltarea micii gospodării țărănești în agricultură. La 31 decembrie 1932, Uniunea de Cooperative Oltenia înregistra, în județul Dolj, 13 obști de arendare și cumpărare de pământ, 2 dintre ele fiind în proces de lichidare⁵². La finele anului 1939, existau în România doar 38 de obști de arendare, cu 4.421 de membri, reprezentând mai puțin de 6% din totalul cooperativelor din România.

Cel puțin până la Primul Război Mondial, obștile de arendare au jucat un rol important în economia țării. Considerate ferme model, în cadrul acestora țărani au fost obișnuiți să practice o cultură rațională, să obțină producții mai bune, să crească și să întrețină animale de rasă superioară, lucruri ce au produs schimbări importante în modul lor de viață. Fără îndoială, în cadrul obștilor de arendare, agricultura a fost rentabilă și a depășit cu mult exploatarea rudimentară practicate de arendași înainte de anul 1907.

⁵¹ *Idem*, fond Camera de Comerț și de Industrie Craiova, dosar 59/1931, f. 15.

⁵² *Uniunea de cooperative Oltenia*, Darea de seamă a Consiliului de Administrație și Raportul Cenzorilor către Adunarea generală ordinară din 29 iulie 1933, Craiova, 1934, p. 9.